

A szövegek hármasszerkezeti tagolódását Tanczos is értelmezi; éppúgy a középső rész gyakori golgotás képeit; a Grál-motívumot; a záradékokat. A látomáslíra reminiscenciái szintűgy megjelennek a kötet szövegeiben.

Az imádságokban megjelenő szentek: Szent Lukács evangélista, Szent Borbár (Borbála), Páduai Szent Antal, Szent János, Szent István.

Tanczos Vilmos könyvében közöl még kanonizált imádságokból is álló imafüzéretet, vallásos népénekeket, énekelt imádságokat is.

A kötetet gazdag irodalomjegyzék zárja. A fényképes illusztrációkat Ádám Gyula készítette.

SILLING István

A NÉPRAJZKUTATÓ LEVÉLTÁRI BÚVÁRKODÁSA

Silling István: *Örökségünk nyomában*. Levéltári jegyzetek a Bácskából. JMMT, Újvidék–Logos Grafikai Műhely, Tóthfalu, 1995

Jóllehet szerzőnket jobbára néprajzkutatóként, népi vallásosságunk jó ismerőjeként tartjuk számon, *Örökségünk nyomában* című kötetében szorgos, sikeres levéltárosként mutatkozik be, aki Bácska művelődéstörténetének több értékes mozaikkockáját csillagtatja meg az olvasó előtt. Mint könyve előszavában vallja, mindenekelőtt abból a megfontolásból, hogy bizonyítsa: Bácska nem „csak jól termő, zsros földek világa, ahol disznóízűszagúak az esték, és ahol a nagy vigadalmak után ócska helyi vinkótól részegednek le az emberek”, hanem egy gazdag múltú szellemi térség, amelynek kincseit érdemes feltárni, közölni, ismertetni. Talán éppen ez a kutási vágy, a felfedezés esélye, no meg „az örökös bizonyítás kényszere” voltak Silling István fő mozgatórugói. Zombori levéltárosként szinte ideális körülményei voltak (lehetett), hiszen karnyújtásnyira álltak tőle a gazdag bácskai művelődéstörténeti anyagot (is) rejtegető levéltári állagok, s ennek a kihívásnak szerzőnk nem tudott ellenállni. Saját bevallása szerint a kutató kíváncsiságával állt hozzá a munkához, kézbe véve a zombori levéltár „egyik legjelentősebb fondját”, a Bács-Bodrog megyei Történelmi Társulat művelődéstörténeti anyagban bővelkedő dokumentációját. Szerzőnk ebből a gazdag anyagból válogathatott kedvére, s frásai is bizonyítják, hogy érdeklődése (válogatása) sokrétű volt, az olvasók számára is olvasmányos. Hiszen Silling István nemcsak az irodalomban, hanem a sajtó, a könyvkiadás, a festészet, a szobrászat, sőt a régészeti területére is elkalandozik.

Elsőként a bácskai múltkutatók egy igen jelentős kútfőjének, Iványi István *Helynévtárának* (1889), „a már megszűnt és a még létező bácskai községek lexikonának” kiadástörténetét térképezi fel eredeti levelek alapján. Ezt követi a temesvári Ormós-gyűjtemény bemutatása, amelyben többek között „195 Bács-Bodrog vármegyei monographia” található. Ezeket a helytörténeti munkákat, amelyeket a községek készítettek el 1859–60-ban, az akkori Szerb Vajdaság és a Temesi Bánság megbízásából, Temesvárott kéziratban maradtak fenn az Ormós-gyűjteményben. Amikor az 1890-es években hozzáfogtak Bács-Bodrog vármegye egyetemes monográfiájának megírásához (szerkesztő: Dudás Gyula, Zombor, 1896), fontos forrásműként ezt a gazdag anyagot is fel szerették volna használni. Ennek kapcsán fordult Grosschmidt Gábor, Bács-Bodrog vármegye Törté-

nelmi Társulatának titkára a Temesvárott székelő Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum-Társulathoz segítségért. Iványiék a századelőn vissza is akarták szerezni ezeket az értékes kútfőket, de sikertelenül. A jelentős bácskai levéltári anyag mégis Temesvárott maradt.

Szerzőnk levéltári búvárkodása során kikutatta az első bácskai néprajzi kalauz (Bellosics Bálint: *Útmutató Néprajzi Tárgyak Gyűjtésére*. Zombor, 1907) kiadástartó történetét is. E fontos néprajzi kötet Bács-Bodrog vármegye Történelmi Társulatának kiadásában jelent meg, s megjelenésének történetével együtt Silling István fényt derít Gubitz Kálmán és Bellosics Bálint barátságára is. Dudás Ödön fennmaradt levelezése nyomán adalékokat szolgáltat a *Bács-Bodrogh* című évnegyedes folyóirat történetéhez, majd a következő fejezetben az 1918 előtti zombori sajtó történetét egészíti ki, amely 1865-ben az első zombori újság, az *Ipar* megjelentetésével kezdődött.

A továbbiakban (fennmaradt levelei nyomán) Silling István feltérképezi Rónay István-nak, a prigrévíca–szentiváni papköltőnek közéleti szereplését, megrajzolja Szarvas Gábor és Than Mór portréját, számba veszi Kiss György szobrászművész zombori és apatini alkotásait, közli Tömörkény István Zomborban fennmaradt leveleit, egy Szinnyi József-lelvi nyomán beszámol Koch József kiskéri közíróról, végül pedig kötetét egy elfelejtett bácskai várról (a Kolut melletti egykori Békavárról) szóló írásával zárja.

Kötetének műfaját Silling István egyszerűen „levéltári jegyzeteknek” nevezi, talán ezzel is jelezve, hogy esetében nem is annyira a műfaji behatárolás, a külső forma a lényeges, hanem a levéltári búvárkodás során feltárt gazdag tartalom, amelyet kötetlenül, olvasmányosan tár az olvasó elé. Saját bevallása szerint műve megmutatja, hogy „mennyire érdemes a levéltári kalandozás szakmabelieknek és érdeklődőknek egyaránt”. Remélni szeretnénk, hogy Silling Istvánnak e kötete nem csupán alkalomszerű kiruccanás volt a régi okmányok tárházába, hanem, hogy a jövőben is időnként „örökségünk nyomába” ered majd, s levéltárosi tapasztalatainak köszönhetően még sok érdekes bácskai művelődéstörténeti tárgyú dokumentumról rázza le a port. Hiszen éppen jelen kötetének anyagával is azt bizonyítja, hogy e feltáró munkával nem szabad felhagyni.

NÉMETH Ferenc

S Z Í N H Á Z

UTAZÁS AZ ÉJSZAKÁBA

Miről ismerszik meg a részeg ember?

Arról, hogy dülöngél, akadozik a nyelve, összevissza beszél és összevissza gesztikulál. Erőlködik, hogy ne árulja el részegségét, s közben szüntelenül ezt teszi.

S milyen a részeg ember a színpadon?

Szakasztott olyan, mint az életben, mondanánk, és igazunk lenne, csakhogy . . . Igen, csakhogy – mégsem. Mégsem egészen. Dülöngélhet, akadozhat a nyelve, bár nem kötelező, hogy beszéde és gesztusainak összevisszasága szakasztott olyan legyen, mint az utcán látható részegeké. A színpadon a részeg embernek a lelke (legyen) részeg. Nem elég a részegséget külsőleg eljátszani, belülről kell érzékeltetni, annak alapján, amit tudunk – mi és a színész – róla. Az utcán a részeg embernek csak a részegségét látjuk,